

Turkish Studies

Educational Sciences

Volume 13/27, Fall 2018, p. 1149-1161
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14394
ISSN: 1308-2140
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Kasım 2018

✓ Accepted/Kabul: Aralık 2018

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Rengin ZEMBAT - Prof. Dr. Gülden UYANIK BALAT - Dr. Öğr. Üyesi Atiye ADAK ÖZDEMİR

This article was checked by iThenticate.

5 YAŞ ÇOCUKLARININ SORUMLULUK KAZANMA DÜZEYLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Burcu ÖZDEMİR BECEREN** - Fatma Özge ÜNSAL*** - Hilal İlknur TUNÇELİ****

ÖZET

Bu çalışma ile okul öncesi eğitime devam eden 5 yaş çocuklarının sorumluluk kazanma düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel yöntem ve tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında Çanakkale ilinde yer alan ve basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen okul öncesi eğitim kurumlarında devam eden 50 çocuktan oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen ve Elibol Gültekin (2008) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan "Sosyal Becerileri Değerlendirme Sistemi" ile Şahan (2011) tarafından geliştirilen "Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeyleri Anketi" kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda Sorumluluk Ölçeği ile Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi Alt Ölçeklerinden Sosyal Beceriler Ölçeği puanları arasında pozitif yönde yüksek ve anlamlı bir ilişki; Problem Davranışlar Alt Ölçeği puanları arasında negatif yönde orta ve anlamlı

* Bu çalışma 20-23 Nisan 2017 tarihlerinde Antalya'da gerçekleşen 26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi'nde (ICES-UEBK 2017) sözlü bildiri olarak sunulmuş olup özet kitabında basılmıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi, E-posta: burcubeceren@comu.edu.tr

*** Dr. Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD, ozge.unsal@marmara.edu.tr

**** Dr. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi ABD, E-posta: htunceli@sakarya.edu.tr

bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca Sorumluluk Ölçeği puanı ile Sosyal Beceri Ölçeği işbirliği ve özdenetim alt boyutlarıyla arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı; atılganlık alt boyutu ile arasında ise yine pozitif yönde yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Problem davranışlar alt ölçeği dışsal ve içsel problemler alt boyutlarıyla Sorumluluk Ölçeği puanları arasında negatif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu araştırma sonucunda çalışma grubunu oluşturan çocuklar üzerinden elde edilen sonuçlara göre çocukların sorumluluk düzeyleri yükseldikçe olumlu sosyal davranışlarında da artış olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: sosyal beceri, sorumluluk, okul öncesi eğitim.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN RESPONSIBILITY AND THE SOCIAL SKILLS OF 5 YEARS OLD CHILDREN

ABSTRACT

The study aims to investigate the relationship between social skills of 5-year-old children and their level of responsibility gain. Descriptive method and survey model are employed in the study. 50 randomly selected children enrolled in pre-school institutions in Çanakkale during the 2016-2017 academic year participated in the study. Social Skills Rating System developed by Gresham and Elliott (1990) and validity and reliability measures conducted by Elibol Gültekin (2008) and the survey assessing the responsibility level of 5-6-year-old pre-school children developed by Şahan (2011) were employed as data collection instruments. The collected data was analyzed by statistical methods in line with the purpose of the study. As a result of the study, there was a positive and significant relationship between Responsibility Scale and Social Skills Scale scores. It was found that there was a negative and moderate relationship between the Problem Behaviors subscale scores. In addition between the Social Responsibility Scale score and cooperation and self-control sub-dimensions were found positive moderately significant relationship. Also it was found that there was positive high and significant relationship between the assertiveness sub-dimension. It was found that there was a moderate and significant relationship between the Problem Behaviors subscale external and internal problems sub-dimensions and Responsibility Scale scores. Consequently, it can be said that children's level of prosocial behaviors related directly proportional the level of responsibility.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

People, as a part of a group or a wider community, always interact with other members of the community. As an essential part of human life, social interaction is really significant for an individual to live a

happy and balanced life (Uysal and Kaya Balkan, 2016). Children, starting from birth, are natural members of a group which is family and in order to live their life as beneficial to both themselves and to the society need to develop some qualities and to acknowledge behavioral patterns of their culture, moral values and their roles by using the senses of thinking, doing and feeling (Becereri, 2012; Ünsal, 2016). This situation is directly related to social development of individuals. Children with social competence see themselves as valuable members of society who believe to make a difference in the world (Kostelnik, Whiren, Soderman and Gregory, 2006). Social development is defined as the change and improvement of behavioral patterns, emotions, attitudes with age revealed with the interactions with other people (Santrock, 2010). Social skills are learned behaviors including both verbal and non-verbal behaviors, enabling to react appropriately in a social situation and to initiate and follow up the positive behaviors (Yiğit and Yılmaz, 2011). Social skills are defined as verbal and non-verbal behaviors easing the way to solve conflicts and provide continuance in social relationships (Gülay and Akman, 2009), and includes the necessary behaviors required to define the responsibilities and expectations of the society for individuals (Avcıoğlu, 2009). According to Kapıkıran, İvrendi and Adak (2006), social skills are defined as a set of skills that initiate and follow up positive social relationships with others like communication, problem solving, decision making, self-regulation and peer relationships. According to Geertz (2003), social skills are learned behaviors used in situations related to interpersonal relationships that enable to continue the relationship or to provide positive reinforcement. After the interactions among family members, the first social circle for a child is pre-schools. Pre-school institutions aim at maintaining adequate and balanced growing in all development areas of the children. As well as supporting the development of academic skills which will be the foundation of all learning in children's education life in the future, promoting the social, communal and moral development in terms of position and duties in a society is also a requirement.

Raising an adult who has minimum level of problem, express himself/herself truly and confidently, manage conflicts, solve problems, can be tough when facing problems, fulfil the duties and responsibilities in a society and take responsibility when necessary should be the objective and education system should be designed according to that notion (Öncü Çelebi, 2002; Sürücü, 2007; Şahan, 2011). In order to raise responsible children, it's necessary to comply with main principles of raising children that grow them into adults who can have effective communication, provide applicable solutions when faced with problems, deal with struggles, and overcome certain types of traumas (Sürücü, 2007; Şahan, 2011). The term "responsibility" is defined by Turkish Language Association as "undertaking the consequences of certain actions and events that fall within the category of self-authority" (www.tdk.gov.tr). The expression that is stated in the definition of responsibility as "events that fall within the category of self-authority" explains that the relationships within individual's circle is under the responsibility area as well as the individual's own relationships. Children who have sense of responsibility which is one of the skills that need to be gained during pre-school era, fulfil their duties on their own, hold themselves responsible for the mistakes they did and do not blame

others, do not want more than they deserve, respect other people's rights, emotions and ideas, and act happy, adjusted and healthy and also are defined as hardworking and successful children (Bilgiç, 2003).

When the literature on the relationship between responsibility and social skills, Elliot and Busse (1991) define the responsibility as one of the social skill behaviors. Besides, for Gresham and Reschly (1987), social skills have three dimensions as inter-personal behaviors, behaviors about self and behaviors about duties. Interpersonal behaviors include recognizing the authority, verbal skills, cooperation and game skills. Behaviors about self, consist of expressing emotions, moral attitudes and developing positive attitudes towards self. Behaviors about duties on the other hand, include paying attention to the warnings, fulfilling responsibilities, following instructions and independent behaviors (Akt. Avcıoğlu, 2009). When responsibility is regarded as a sub-section of social skills, it's possible to say that these two concepts are related with each other. Pre-school children develop lots of skills and behaviors that enable them to be present as an individual and ease their way into adulthood at that period of time. Taking responsibilities is an ability that is learned within their social circles. It's thought that pre-school education is beneficial on "gaining responsibility" which is one of the most important steps of social development in children.

Method

In the light of relevant literature, the study aims to investigate the relationship between social skills of 5-year-old children and their level of responsibility gain. Descriptive method and survey model are employed in the study. Descriptive method and survey model are employed in the study.

Research Group

50 randomly selected children enrolled in pre-school institutions in Çanakkale during the 2016-2017 academic year participated in the study.

Data Collection Tools and Analysis of Data

Social Skills Rating System developed by Gresham and Elliott (1990) and validity and reliability measures conducted by Elibol Gültekin (2008) and the survey assessing the responsibility level of 5-6-year-old pre-school children developed by Şahan (2011) were employed as data collection instruments. The collected data was analyzed by statistical methods in line with the purpose of the study.

Findings

As a result of the study, there was a positive and significant relationship between Responsibility Scale and Social Skills Scale scores. It was found that there was a negative and moderate relationship between the Problem Behaviors subscale scores. In addition, between the Social Responsibility Scale score and cooperation and self-control sub-dimensions were found positive moderately significant relationship. Also, it was found that there was positive high and significant relationship between the assertiveness sub-dimension. It was found that there was a moderate and significant relationship between the

Problem Behaviors subscale external and internal problems sub-dimensions and Responsibility Scale scores. Consequently, it can be said that children's level of social behaviors related directly proportional the level of responsibility.

Results and Suggestions

As a conclusion, it's clear that supporting social skills of pre-school children promotes sense of responsibility and behavior as well as diminishing specifically external problems with both the results of this research and other results of researches conducted in the field. In future studies, it's advised to analyze knowledge and awareness levels of parents about how to raise their children's sense of responsibility, to conduct the study with more participants and in different cities, to implement responsibility training programmes, to develop testing tools for measuring the responsibility level of children based on observation and evaluation of pre-school teachers.

Keywords: social skills, responsibility, early childhood education.

Giriş

Yaşadığımız yüzyılda dünya üzerindeki sınırlar hızla kalkmakta bu durum küreselleşmeyi doğurmaktadır ve bu süreçte teknoloji, bilim, ekonomi gibi alanlarda büyük bir hızla meydana gelen değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler toplumları ve toplumu oluşturan bireyleri doğrudan etkilemektedir. Bireylerden beden gücü yerine daha çoğunlukla beyin gücünü kullanmaları beklenmektedir. Çünkü günümüzde bilgi, en önemli olgu haline gelmiş ve toplumlar artık bilgi toplumu olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Bilgi toplumunda bireylerden beklenenler değişmekte ve bireyler bu beklentileri karşılayabilmek için problem çözme, analiz etme ve değerlendirme gibi bazı becerilere sahip olmaları beklenmektedir. Bireylerin bu becerilere sahip olabilmeleri için eğitim politikalarının bu ihtiyaçlara göre revize edilmesi gerekmektedir ve bireylerin yaşam becerileri olarak nitelendirilen becerilere sahip olmaları sağlanmalıdır. Yaşam becerileri, Powell (1985) tarafından bireyin gelişimi süresince kullanılan ve öğrenilen başa çıkma becerileri olarak tanımlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 1997) ise yaşam becerilerini; günlük yaşamda bireylerin karşılaştıkları zorluklarla ve onlardan beklenenlerle başa çıkabilmelerini sağlayan uyum ve davranış becerileri olarak tanımlamıştır. UNESCO (2009) ise yaşam becerilerini karar vermede, problem çözmede, eleştirel ve yaratıcı düşünmede, etkili iletişimde, sağlıklı ilişkiler kurmada, diğerleriyle empati kurmada ve zorlukların üstesinden gelmede ve yaşamlarını düzenlemede bireylere yardım eden beceriler olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalardan hareketle yaşam becerileri bireyin yaşamı boyunca onun hayatla mücadele edebilmesi için gerekli olan beceriler olarak özetlemek mümkündür.

İnsanlar bir grubun ve daha geniş bir toplumun üyesi olarak, diğer üyelerle etkileşerek yaşamlarını sürdürürler. İnsan yaşamının vazgeçilmez bir parçası olan sosyal etkileşim bireyin mutlu ve uyumlu olmasında çok önemlidir (Uysal ve Kaya Balkan, 2016). Çocuk da doğduğu andan itibaren bir grubun, ailesinin doğal bir üyesidir ve içinde bulunduğu toplumda etkili, hem kendine hem de topluma yararlı bir biçimde yaşayabilmek için, düşünme, yapma ve hissetme yeteneklerini kullanarak kültürün davranış örüntülerini, ahlak değerlerini ve kendi rollerini benimsemek, bazı nitelikler geliştirmek durumundadır (Becerin, 2012; Ünsal, 2016). Bu durum bireylerin sosyal gelişimleri ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal yeterliliği olan çocuklar da kendilerini dünyada bir fark yaratabileceklerine inanan değerli insanlar olarak görürler (Kostelnik, Whiren, Soderman ve Gregory, 2006). Sosyal gelişim, çocuğun diğer insanlarla ilişkilerinde sergilediği davranış kalıpları, duygular, tutumlar ve bunların yaşla birlikte değişmesi ve gelişmesi olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2010). Sosyal beceriler, hem sözel hem de sözel olmayan davranışları içerisinde bulunduran, kişinin olumlu

davranışları başlatmasını, bu davranışları devam ettirmesini ve bulunulan sosyal ortama uygun tepkiler vermesini sağlayan öğrenilmiş davranışlardır (Yiğit ve Yılmaz, 2011). Sosyal beceriler; sosyal ilişkileri başlatan, sürdüren ve problem çözmeye yarayan (Gülây ve Akman, 2009; İnci ve Deniz, 2015); toplumun bireye biçtiği görev ve sorumlulukları ortaya koymasını sağlayan (Avcıoğlu, 2009); toplumla olumlu sosyal ilişkiler kurması ve sürdürmesini sağlayan beceriler (Kapıkıran, İvrendi ve Adak, 2006) olmak üzere farklı şekillerde tanımlanmıştır. Geertz (2003)'e göre ise sosyal beceriler; çevreden olumlu pekiştirici sağlayan veya ilişkiyi devam ettirmeyi sağlayan kişilerarası ilişki durumlarında kullanılan öğrenilmiş davranışlardır.

Yaşam becerileri ve sosyal becerilere yönelik tanımlamalara bakıldığında kesişen noktalar olduğunu görmek mümkündür. Hem yaşam becerileri hem de sosyal beceriler özellikle erken yaşlarda kazanılması, temellerinin atılması gereken becerilerdir. Bireyin kendini gerçekleştirmesine katkı sağlayan en önemli basamaklardan birinin çocukların ailelerinden sonra okul öncesi eğitim olduğu göz önüne alındığında bu dönem yaşam becerileri ve sosyal becerilerinin temellerinin atılması için ideal bir süreç olarak düşünülebilir (Acar ve Uçus Güldalı, 2017). Çünkü bu dönemde çocuklar için arkadaşlık ilişkileri önem kazanmaya başlar, ilk aşamada bir arkadaşla devam eden süreç yaş ilerledikçe arkadaş gruplarına doğru genişler. Grup oyunlarına, işbirlikli etkinliklere katılım gösterir, sıra bekleme, özür dileme, teşekkür etme gibi nezaket sözcükleri kullanır. Kendisinin ve başkalarının duygularını anlamaya ve ona göre davranmaya başlar. Öz düzenleme ve öz kontrol konusunda 3 yaştan itibaren yaş ilerledikçe önemli aşamalar kaydeder. İstek ve ihtiyaçlarını ertelemeyi, kontrol etmeyi öğrenir. Yetişkinler ve arkadaşları tarafından sevilme ve kabul görmek ister. 5 yaş itibariyle çocuk kendi ihtiyaçlarını kendi karşılamak ister ve sorumluluk duygusu kazanır. Bu yaşta cinsiyet ayrımının farkına varır. Oyunlarını ve ilişkilerini buna göre yapılandırmaya başlar. Sosyokültürel kurallara ve içinde bulunduğu çevrenin kural ve beklentilerine göre hareket etmeye başlar (Berk, 2007; Bukatko ve Daehler, 2003; Santrock, 2010; Trawick ve Swith, 2010; Tunçeli, 2012; Ramazan ve Ünsal, 2012). Bir başka deyişle bu dönemde çocuk sosyal bir varlık olmanın gereklerini öğrenmeye ve deneyimlemeye başlamaktadır.

Okul öncesi eğitim programı çocuğun bütün gelişim alanlarında yeterli ve dengeli gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Çocuğun ileri ki eğitim kademelerindeki öğrenmelerinin temeli olacak akademik becerilerinin gelişiminin desteklenmesi gerektiği kadar toplumun bir ferdi olarak yaşamdaki yeri ve görevleri açısından sosyal, toplumsal ve ahlak gelişiminin de desteklenmesi gerekmektedir (Günseli ve Karaman, 2016). Toplumun bir bireyi olarak, kişilerarası iletişim konusunda en az düzeyde olumsuzluk yaşayacak, kendini doğru ve rahat bir şekilde ifade edebilecek, çatışmaları yönetebilecek, problem çözebilecek, zorluklar karşısında dayanıklı olabilecek, üstünde düşen sorumlulukları yerine getirebilecek ve gerektiğinde sorumluluk alabilecek bir yetişkin olması amaçlanmalı ve eğitim-öğretim süreçleri buna göre planlanmalıdır (Öncü Çelebi, 2002; Sürücü, 2007; Şahan, 2011; Ünsal ve Uyanık Balat, 2016).

Eğitim öğretim süreçleri planlanırken okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması gereken en önemli becerilerden biri sorumluluktur. Sorumluluklarını bilen ve yerine getiren çocuklar yetiştirebilmek için çocuk yetiştirmenin temel ilkelerine yani sağlıklı iletişim kurabilen, sorunlar karşısında uygun çözümler üretebilen, zorluklarla baş edebilen, çeşitli travmaları başarıyla atlatabilen birer erişkin olmasını sağlayacak ilkelere uymak gereklidir (Sürücü, 2007; Şahan, 2011). Türk Dil Kurumu sözlüğünde sorumluluk; “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyeti” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Sorumluluk tanımında sözü geçen yetki alanına giren olaylar ifadesi bireyin kendisi kadar kendi çevresi dahilindeki ilişkilerinin de sorumluluk alanı içine girdiğini ifade etmektedir. Okul öncesi dönemde kazandırılması gereken becerilerden biri olan sorumluluk becerisine sahip olan çocuklar, görevlerini kendi başlarına yapan, yaptığı hatalardan, kendini sorumlu tutup başkasını suçlamayan, hak etmediklerine sahip olmak istemeyen, başkalarının haklarına, duygu ve düşüncelerine karşı saygılı olan, mutlu, uyumlu, sağlıklı davranışlar gösteren, çalışkan ve başarılı çocuklar olarak tanımlanmıştır

(Bilgiç, 2003). Sorumluluk ve sosyal beceriler arasında ilişkiye yönelik alan yazın incelendiğinde sorumluluğu sosyal beceriler başlığı altında yer alan bir davranış olarak tanımlandığı görülmektedir (Elliot ve Busse, 1991; Gresham ve Reschly, 1987). Özellikle Gresham ve Reschly (1987)'nin sosyal becerileri tanımlamasında yer alan üç boyuttan biri olan görevle ilgili davranışlar başlığı altında "sorumluluklarını yerine getirme" açık bir şekilde yer almaktadır. Sorumluluk sosyal becerinin bir alt basamağı olarak ele alındığından bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Okul öncesi dönem çocuğu yetişkinlik yıllarında hayatını kolaylaştıracak, bir birey olarak var olmasını sağlayacak birçok beceri ve davranışın temellerini bu dönemde atmaktadır. Sorumluluk çocuğun sosyal çevresinden öğrendiği bir beceridir. Okul öncesi eğitimin çocuğun sosyal gelişiminin önemli basamaklarından biri olan "sorumluluk alma" davranışı üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle bu araştırmanın amacını 5 yaş çocuklarının sorumluluk kazanma düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırmada betimsel yöntem ve tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında Çanakkale ilinde yer alan ve basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen okul öncesi eğitim kurumlarında devam eden beş yaş 50 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların 22'sini (%44) erkek, 28'ini (%46) kız çocukları oluştururken, 9'unun (%18) iki kardeşi, 34'ünün (%68) tek kardeşi, 6'sının (%12) hiç kardeşi bulunmamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak "Sosyal Becerileri Değerlendirme Sistemi" ve "Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeyleri" anketi kullanılmıştır. "Sosyal Becerileri Derecelendirme Sistemi" Frank M. Gresham ve Stephen N. Elliott (1990) tarafından geliştirilmiştir. 3-18 yaş aralığındaki çocukların sosyal becerilerini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. SBDS, çocukların sosyal davranışlarına yönelik 5 yıllık bir araştırmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. SBDS, öğretmenlerden, ebeveynlerden ve öğrencilerin kendisinden, sosyal davranışlar hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Ayrıca, sosyal açıdan geçerliği olan davranışların genişliğini, akran kabulünü, öğretmen-öğrenci ilişkilerini etkileyen davranışları, akademik performansı ve daha fazlasını değerlendirmektedir. Bu araştırmada SBDS'nin okul öncesi (3-5 yaş) versiyonunun öğretmen formu kullanılacaktır. İki bölümden ve 40 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "Sosyal Beceriler Ölçeği"dir ve 1-30 arasındaki maddeleri içerir. İkinci bölüm ise, "Problem Davranışlar Ölçeği"dir ve 31-40 arasındaki maddeleri içerir. Bütün maddeler üç seçeneklidir: hiç, bazen, çok sık. SBDS öğretmen formu'nda kullanılan üç geçerlik çalışması mevcuttur. Her çalışma ulusal standartlaştırma örneğinin seçilen bölümlerinden alınan verileri kullanmıştır. Tüm formlar için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları; Sosyal Beceriler Ölçeği için .83 ve .94, Problem Davranışlar Ölçeği için .73 ve .88, arasında sıralanmıştır. İşbirliği, Kendini İfade Etme, Özdenetim ve Dışsal Davranış Problemleri'nin hepsi .78 ve .84 aralığındadır. İçsel Davranış Alt Ölçeği ise .73 medyan iç tutarlılık katsayısına sahiptir. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir Ülkemizde, Elibol Gültekin (2008) yaptığı çalışmada, SBDS'nin okulöncesi versiyonu öğretmen formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmıştır. Sosyal Beceriler Ölçeği'nin toplam puanı için Cronbach Alfa katsayısı 0.95, İşbirliği faktörü için 0.88, Kendini İfade Etme faktörü için 0.90 ve Özdenetim faktörü için 0.85 olarak bulunmuştur. Problem Davranışlar Ölçeği'nin toplam puanı için 0.83, Dışsal Davranışlar faktörü için 0.86 ve İçsel Davranışlar faktörü için 0.56 olarak bulunmuştur. Bu doğrultuda, ölçeğin güvenilir bir biçimde ölçme yaptığı söylenebilir (Elibol Gültekin, 2008).

Okul Öncesi 5-6 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeyleri Anketi Şahan (2011) tarafından geliştirilmiştir. Anket 5 yaş grubu çocuklarının sorumluluk konusundaki görüşleri öğretmenleri tarafından doldurulmaktadır. Anket yedi bölümden ve 50 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmene ait kişisel bilgiler, diğer altı bölümde ise çocukların sorumluluk düzeylerini değerlendirmeye yönelik sorular yer almaktadır. Maddeler "Kesinlikle katılmıyorum,

katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum seçeneklerini içeren Likert tipi beşli derecelendirme ile ölçülmektedir (Şahan, 2011).

Veri Analizi

Elde edilen veriler SPSS 16 paket programı aracılığıyla analiz edilmiş ve çözümlenmiştir. Büyük gruplar üzerinden toplanan verilerin, normal dağılıma yakın dağılım gösterdikleri kabul edilebilir ve buna göre parametrik istatistikler seçilebilir. Dağılımın normal dağılımdan aşırı sapma göstermediği şeklinde bir varsayımı ileri sürmek için öngörülen örneklem büyüklüğü genellikle 30 ve daha büyük olarak gösterilmektedir. Parametrik istatistikler dağılımın normalliği varsayımını gerekli kılmaktadır (Büyüköztürk, 2017). Araştırmanın çalışma grubu dağılımının normalliğini Kolmogorov Smirnov testi kullanılarak analiz edilmiş ve normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle parametrik istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın çalışma grubundan elde edilen verilerin analiz sonuçları ve yorumları aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 1. Sosyal Beceriler Derecelendirme Sistemi Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

Boyutlar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$
İşbirliği	50	30	1,073	0,151
Atılganlık	50	32	1,278	0,180
Özdenetim	50	22	0,766	0,108
Dışsal Problem	50	14	1,328	0,187
İçsel Problem	50	9	0,716	0,101
Problem Davranışlar Alt Ölçeği Toplam Puan	50	23	1,871	0,264
Sosyal Beceriler Ölçeği Toplam Puan	50	83	2,190	0,333

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi Ölçeği’nin tümü ve alt boyutlarından elde ettikleri puanlara ilişkin istatistiksel sonuçlar verilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin işbirliği alt boyutu ölçek puan ortalaması $x=30,0$; $ss=1,073$; atılganlık alt boyutu ölçek puan ortalaması $x=32,0$; $ss=1,278$; özdenetim alt boyutu ölçek puan ortalaması $x=22,0$; $ss=0,766$; dışsal problemler alt boyutu ölçek puan ortalaması $x=14,0$; $ss=1,328$; içsel problemler alt boyutu ölçek puan ortalaması $x=9,0$; $ss=0,716$; problem davranışlar alt ölçeği puan ortalaması $x=23,0$; $ss=1,871$ ve sosyal beceriler alt ölçeği puan ortalaması $x=83,0$; $ss=2,190$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. Sorumluluk Ölçeğine Ait Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Standart Hata Değerleri

Boyutlar	N	\bar{x}	ss	Sh $_{\bar{x}}$
Sorumluluk	50	127,48	2,358	0,333

Tablo 2’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin sorumluluk ölçeğinin genelinden aldıkları puanlara ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin sorumluluk ölçeği genel puan ortalaması $x=127,48$; $ss=2,358$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeğinden Alınan Puanlarla Sorumluluk Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Testi Analizi Sonuçları

Sosyal Beceri Ölçeği Boyutları	Sorumluluk Ölçeği Puanları		
	N	r	p
İşbirliği	50	,656	.000*
Atılganlık	50	,706	.000*
Özdenetim	50	,593	.000*
Dışsal Problem	50	-,502	.000*
İçsel Problem	50	-,547	.000*
Problem Davranışlar Alt Ölçeği Toplam Puan	50	-,565	.000*
Sosyal Beceriler Alt Ölçeği Toplam Puan	50	,941	.000*

*p<0.01

Tablo 3’de görüldüğü gibi, Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutları ve Toplam Puanları ile Sorumluluk Ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda, Sorumluluk Ölçeği ile Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi Alt Ölçeklerinden Sosyal Beceriler Ölçeği puanları arasında pozitif yönde yüksek ve anlamlı bir ilişki ($r=,941$, $p<0.01$); Problem Davranışlar Alt Ölçeği puanları arasında negatif yönde orta ve anlamlı bir ilişki ($r= -,565$, $p<0.01$) olduğu bulunmuştur.

Ayrıca Sorumluluk Ölçeği puanı ile Sosyal Beceri Ölçeği İşbirliği ($r=,656$, $p<0.01$) ve Özdenetim ($r=,593$, $p<0.01$) alt boyutlarıyla arasında pozitif yönde, orta düzeyde ve anlamlı; Atılganlık ($r=,706$, $p<0,01$) alt boyutu ile arasında ise yine pozitif yönde yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Problem Davranışlar alt ölçeği Dışsal ($r= -,502$, $p<0.1$) ve İçsel ($r= -,547$, $p<0,01$) problemler alt boyutlarıyla Sorumluluk Ölçeği puanları arasında negatif yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Tartışma

Okul öncesi eğitime devam eden 5 yaş çocuklarının sorumluluk kazanma düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın sonucunda sorumluluk ile sosyal beceri arasında pozitif yönde yüksek düzeyli anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonucun yanı sıra sorumluluk ile problem davranışlar arasında negatif yönde orta düzeyli anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Okul öncesi dönem çocuklarında 5-6 yaş artık bağımsız hareket edebilme, kararlar alabilme, kendini ifade edebilme, sosyalleşme, sosyal çevresi ve toplum içindeki görev ve sorumluluklarının farkına varmaya başladığı bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun sorumluluk duygusunu kazanabilmesi hem kendi hayatına dair sorumlulukları yerine getirmesini hem de ailesi, akranlarına, çevresine karşı olan sorumluluklarını yerine getirmesini hızlandıracaktır. Alan yazın incelendiğinde sosyal beceri başlığı altında sorumluluk kavramının yer aldığı çalışmalar görmek mümkündür (Aslan, 2008; Beceren, 2012; Calderalla ve Merrell, 1997; Çubukçu ve Gültekin, 2006; Elibol Gültekin, 2008; Şahan, 2011; Ünsal, 2010; Ünsal, 2016; Tunçeli, 2012). Yapılan araştırmalardan yapılacak çıkarımlar sonucunda sorumluluk ve sosyal beceri kavramlarının birbirlerine paralel bir gelişim gösterdikleri, sorumluluk bilinci yüksek olan çocukların sosyal becerilerinin yüksek olduğu, birbirlerini doğru orantılı bir şekilde etkiledikleri söylenebilir. Bu çıkarım araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Bu duruma neden olarak çocuğun sosyal gelişim süreci içinde hem kendini daha sosyal bir varlık haline getirme çabası hem de toplumsal açıdan yerini, görevlerini ve sorumluluklarını tanıma ve gerçekleştirme çabası gösterilebilir. Çocuk sosyalleşmeye başladıkça kendi isteklerini ertelemeyi, empati kurmayı, sıra beklemeyi, işbirliğini, duygularını kontrol etmeyi öğrenmeye başlar. Bu sürecin en önemli adımları da okul eğitim kurumlarında atılır. Çocuğun ailesi dışında gerçek anlamda ilişkiler kurduğu bir sosyal sistemin içine dahil olduğu sınıf ortamında bir oyuncuğu paylaşmak, birlikte oyun kurmak, istemediği bir şeyle karşılaştığında kendini doğru ifade ederek tepki vermek gibi bazı

görevleri yerine getirmek durumundadır. Bu deneyimler ve doğal olarak gelişen durumlara karşı kendini geliştirmesi sosyal becerilerini geliştirecek, özellikle ailesi dışında dahil olduğu sosyal sistemler içindeki sorumluluklarını fark etmesi, üstlenmesi ve yerine getirmesine yol açacaktır. Bu nedenle araştırmanın sosyal becerilerin ve sorumluluğun birbiriyle doğru orantılı olarak ilişkide olduğu sonucu alan yazınla örtüşmektedir.

Bu araştırmanın bir diğer sonucu ise sorumluluk ile problem davranışlar arasında negatif yönde orta düzeyli ve anlamlı bir ilişki olduğudur. Bir başka deyişle çocukların sorumluluk ile problem davranışlar birbiriyle ters orantılı bir şekilde yani sorumluluk düzeyi yükseldikçe problem davranışların azalması şeklinde bir ilişki söz konusudur. Bu sonuç alan yazında yapılan çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir (Becerren, 2012; Dizman, 2003; Karaoğlu, 2011; Merrell, Streeter ve Boelter, 2001; Neslitürk, Çamlıbel Çakmak ve Karakuş Özdemir, 2016; Özbey, 2009; Özbey, 2010; Poyraz Tüy, 1999; Şahan, 2011; Ünsal, 2010; Ünsal, 2016; Yaşar Ekici, 2013). Problem davranış, duygusal ve davranışsal kontrolün zayıflığına bağlı olarak ortaya çıkan; vurma, çalma, tehdit etme, başkalarını rahatsız etme gibi dışa yönelik davranışlar; içe kapanıklık, bedensel şikâyetler ve anksiyete (kaygı, tedirginlik, bunalma vb.) gibi içe yönelik davranışlar olarak tanımlanabilir (Merrell, 2001; Özbey, 2009; Ünsal, 2016). Bu tanımlamadan hareketle özellikle dışa yönelik davranışların çocuğa gerek aile gerekse okul tarafından sorumluluk eğitimi verilerek azaltılabileceği söylenebilir. Bu bağlamda çocukların ev işlerine katılımı; kardeşi varsa onun bakımına yardımcı olması; aile içinde karar alma süreçlerine uygun olduğu sürece dahil edilmesi; harçlığını idare etmesi gibi bazı işlerde yaşlarına uygun sorumluluklar vermek etkilidir (Polat Unutkan, 2007). Problem davranışlara çözüm bulunurken olumlu çözüm yolları kullanılmalı ve çocuğun çevresinin tutarlı ve kararlı olması gerekmektedir. Özellikle ebeveynlerin problem davranışa karşı sergilediği tutum davranışın devam etmesi veya sönmesi üzerinde büyük etkiye sahiptir. Bu açıdan ebeveynlerin aile yaşamının her alanında tutarlı ve kararlı olması çocuğun doğru sosyal davranışları edinmesi açısından önem teşkil etmektedir (Dizman, 2003). Çocuğun aile içinde ve okulda yaşına uygun sorumluluklar verilmesi, bu sorumluluklarını yerine getirmesi için teşvik edilmesi, sorumluluk almak için güdülenmesi çocuğun kendini kontrol etmesine yani özdenetimi sağlamasına, işbirliği ve atılganlık becerilerinin gelişmesine de olumlu yönde katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak okul öncesi dönem çocuklarında sosyal becerilerin desteklenmesinin sorumluluk duygusu ve davranışının gelişmesine, problem davranışların özellikle dışsal kaynaklı olanlarının sağaltılmasına olumlu yönde katkı sağlayacağı bu araştırmanın sonuçlarının yanı sıra alan yazında da yapılan araştırma sonuçlarıyla vurgulanmaktadır.

İleride yapılması planlanan çalışmalarda, anne babaların çocuklarının sorumluluklarını nasıl geliştirebilecekleri hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi daha geniş bir katılımcı ile çalışmanın farklı illerde de yapılması, sorumluluk eğitim programlarının uygulanması, okul öncesi öğretmenlerinin gözlem ve değerlendirmesine dayalı çocukların sorumluluk alma düzeylerini incelenmesine yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, I. H. & Ucus Güldalı, S.(2017). Assessment of the relationships between parents and teachers: Validation and reliability study of the parent-teacher relationship scale. *Turkish Studies*, 12(28)
- Aslan, E. (2008). *Drama temelli sosyal beceri eğitiminin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Avcıoğlu, H. (2009). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Berk, L. (2007). *Exploring lifespan development*. Illinois: Pearson Education Inc.
- Bilgiç, N. (2003). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Mamak Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Bukatko, D. & Daehler, M. (2004). *Child development: a thematic approach*. (5th Ed.). New York: Houghton Mifflin Company.
- Caldarella, P., & Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and Adolescents: a taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26(2), 264-278.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal Beceriler. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37,155-174. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/234388> adresinden 20.18.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Dizman, H.(2003). *Anne-babası ile yaşayan ve anne yoksunu olan çocukların saldırganlık Eğilimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Elibol Gültekin, S. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Elliot, S.N & R.T. Busse (1991). Social skills assesment and intervention with children and adelescents: guidelines for assesment and training procedures. *School Psychology International*. 12, 63-83.
- Gresham, F. M., & Elliot, S. N. (1990). *Social skills rating system manual*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Gresham, F. M., & Reschly, D. J. (1987). Dimensions of social competence: method factors in the assessment of adaptive behavior, social skills and peer acceptance. *Journal of School Psycholog*, 25, 108-117.
- Gülây, H. ve Akman, B., (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İnci, M. A. & Deniz, Ü. (2015). Anasınıfı ve ilkokul birinci sınıfa devam eden çocukların sosyal beceri gelişimlerinin incelenmesi, *Turkish Studies*, 10 (3), 545-552
- Kapıkıran, N., İvrendi, A. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1): 20-21. <http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Karaoğlu, M. (2011). *Başarıya ilk adım erken müdahale programının 5-6 yaş grubu çocuklarının problem davranışlarına, sosyal becerilerine ve akademik etkinliklerle ilgilenme sürelerine etkisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman, A. K. ve Gregory, K.(Eds.). (2006). *Guiding children's social development theory to practice*. United States:Thomson DelmarLearning.
- Merrell, K. W. (2001). Assessment of children's social skills: recent developments, best practices, and new directions. *Exceptionality*, 9(1), 3-18. <http://psycnet.apa.org/record/2001-17747-001> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Merrell, K. W., Streeter, A. L., Boelter, E. W., Caldarella, P., & Gentry, A. (2001). Validity of the home and community social behavior scales: comparisons with five behavior-rating scales. *Psychology in the Schools*, 38, 313-325. <http://psycnet.apa.org/record/2001-07561-003> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.

- Neslitürk S., Çamlıbel Çakmak, Ö. ve Karakuş Özdemir, E., (2016). Annelerin sosyal sorun çözüme becerileriyle çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişki. *The Journal of Academic Social Science Studies*. Sayı 44. <https://www.jasstudies.com/dergitamdetay.aspx?id=3245> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Öncü-Çelebi, E. (2002). Erken çocukluk döneminde sorumluluk eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 21, 14-17.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Aile ve Toplum*, 6 (22).
- Özdemir Beceren, B. (2012). *Güçlü başlangıç sosyal duygusal öğrenme programı'nın 5 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimleri üzerine etkisi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Polat Unutkan, Ö.(2007). Okul öncesi dönemde sorumluluk eğitimi. A. Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Ed.). *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular* (189–197). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Powell, M.F. (1985). A program of life-skills training through interdisciplinary group processes. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama, & Sociometry*, 38(1), 23-34. <http://asgppjournal.org/> adresinden 18. 01.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Poyraz-Tüy, S. (1999). *3-6 yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ramazan M. O., Ünsal F. Ö. (2012). A study on the relationship between the social-emotional adaptation and behavioral problems of 60-72 month old preschoolers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5828-5832.
- Santrock, J. (2010). *Educational psychology*. (5th Edition). New York: Mc Graw Hill.
- Sürücü, Ö. (2007). Çocuklarda Otokontrol ve Sorumluluk Bilinci. *Çoluk Çocuk Dergisi Aylık Anne Baba ve Eğitimci Dergisi*, 16-17.
- Şahan, B. (2011). *Okulöncesi 5-6 yaş grubu öğrencilerin sorumluluk kazanma düzeylerinin, öğretmen ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale
- Trawick-Swith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim [çok kültürlü bir bakış açısı]*. (Early Childhood Development [A Multicultural Perspective]). (Çev. Ed. Berrin Akman). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tunçeli, H. İ. (2012). *Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin okul olgunluklarına etkilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2018). *Büyük Türkçe Sözlük* www.tdk.gov.tr adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2009). *Understanding Life Skills*. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001469/146963e.pdf> adresinden 20.10.2018 tarihinde edinilmiştir.

- Uysal, A. & Balkan, İ.K. (2015). Sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeyleri açısından karşılaştırılması. 2. *Psikoloji Çalışmaları / Studies in Psychology*, 35(1), 27-56.
- Ünsal, F. Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünsal, F. Ö. (2016). *Okul öncesi çocuklar için psikolojik dayanıklılık programının 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerine ve problem davranışına etkisi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ünsal, F. Ö., Uyanık Balat G. (2016). The effects of resilience program for preschoolchildren on 5 year old children' s social skills. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-10.
- World Health Organization (WHO). (1997). *Life skills education for children and adolescents in schools: introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of life skills programmes*. Geneva, Switzerland: WHO Programme on Mental Health.
- Yaşar-Ekici, F. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, G. & Karaman, N.N. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal duygusal uyumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 11 (9), 965-978.
- Yiğit, R. ve Yılmaz, H. (2011). İlköğretim 11. Kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi* 31, 335-347.